

DİVAN ŞİİRİNDE İKİ YER DEMİR GÖK BAKIR ŞİİRİ

Metin HAKVERDİOĞLU*

Abdullah ÇELİK**

Öz

Divan şiirinde bazen hiç beklenmedik ifadelerle karşılaşmak çok doğal bir haldir; ancak bu doğallıklar bile bu şiirin poetikası gereği bir yerlerde gizlidir. Divan şiiri hemen her konuyu içeren bir deryadır. Okuyucu, ya bu deryaya dalıp yorulacak ya da bunca güzellikten mahrum kalacaktır.

İşte bu beklenmedik ifadelerden biri de romanlara dahi isim olabilmiş bir halk deyişi olan “yer demir gök bakır” ifadesidir. İlginç olan bir başka yön ise bu ifadeyi, aynı devirde iki şairin, bir devlet adamına, Nevşehirli Damat İbrahim Paşa’ya yazdıkları kasidelerinde kullanmış olmalarıdır.

Ayrıca bu kasideden biri (Sâhib Efendi’nin ele aldığımız şiiri) ilk defa gün ışığına çıkmış olacaktır. Sâhib Efendi’nin İran seferini anlatan bu kasidesi, daha önceki çalışmalarda yer almamıştır. Bu çalışma ile hem “Yer demir gök bakır” ifadesinin geçtiği iki farklı şiir ortaya konmuş hem de yeni bir kaside, açıklamasıyla birlikte edebiyat âlemine sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mahallileşme Cereyanı, Halk İfadeleri, Sâhib Dede, Şehdi, Nevşehirli İbrahim Paşa, III. Ahmet.

In Ottoman Poetry Two Yer Demir Gök Bakır Poem’s

Abstract

It is sometimes natural to come across unexpected phrases in Divan Poetry, but these items are even hidden in somewhere in the poet by its nature. This place is a universe including every subject. Reader will concentrate on this universe or be devoid of its beauty

One of these unexpected phrases is “Yer demir gök bakır” which was able to be a name of novels and it is a style of speech of the community. Other interesting point is that two poets used this phrase in their kaside for a statesman, Nevşehirli Damat İbrahim Paşa at the same time.

Furtermore, the poem we examied of “Sahib Efendi” is put forward fort he first time. This poem which describes the Iran flight of Sahib Efendi has never been examined in the previous studies. In this study, two diffirence poems where the idiom “Yer Demir Gök Bakır”was mentioned for the first time is put forward and also it offired to the world of literature with the examination of kasidah.

Key words: Local Dialectic Current, Community Phrases, Poet Sahib Dede, Poet Şehdi, Nevşehirli Damat İbrahim Pasha, III. Ahmet.

* Yrd. Doç. Dr., Amasya Üniversitesi, metin.hakverdioglu@amasya.edu.tr.

** Yrd. Doç. Dr., Avrasya Üniversitesi, abdullah.celik@avrasya.edu.tr.

Giriş

Divan şiirinde bazen hiç beklenmedik ifadelerle karşılaşmak çok doğal bir haldir; ancak bu doğallıklar bile bu şiirin poetikası gereği bir yerlerde gizlidir. Divan şiirindeki “inciye denizin dibinden çıkarma” işlemi her noktada karşımıza çıkar ve okuyanı denize dalmadan kolayca memnun etmez. “Ya bu deryaya dalıp yorulacaksın ya da bunca güzellikten mahrum kalacaksın,” der divan şairi.

İşte bu beklenmedik ifadelerden biri de romanlara bile isim olmuş bir halk deyişi olan “yer demir gök bakır” ifadesidir.¹ İlginç olan bir başka yön ise bu ifadeyi aynı devirde iki şairin, bir devlet adamına, Nevşehirli Damat İbrahim Paşa’ya yazdıkları kasidelerinde kullanmış olmalarıdır.

“Mecmualar, edebiyat tarihinde büyük bir boşluğu doldurur. Bazen edebiyat tarihinin asıl kaynaklarına yardımcı olur, bazen yegâne kaynak olarak işlev üstlenir.”² Çalışmamıza kaynaklık eden mecmua da bu yegâne kaynaklardan biri olan Faiz Efendi - Şakir Bey Mecmuasıdır (FŞM).³ Lale Devri’nin kudretli sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa hakkında yazılmış olan bu mecmuada bulunan bu iki kasideden biri Şehdî’ye, diğeri de Sâhib’e aittir. Bu iki kasideden Sâhib’e ait olanı, şair hakkında yapılan ilmî çalışmalarda yer almamaktadır. Şehdî’nin divanında ise bu şiir mevcuttur; fakat ele aldığımız beyti biraz farklıdır.

Bu çalışma ile iki “yer demir gök bakır” şiirinden Sâhib’e ait olanı edebiyat âlemi ile tanışmış olacak ve Divan şiiri, bu güzel ifadeyi yüzlerce yıl öncesinden yakalamanın gururunu yaşayacaktır.

“Şehdî’nin asıl adı Osman’dır. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak 1680 yılı civarında doğmuş olduğu tarih manzumelerinden hareketle tahmin edilir. Şehdî Saraybosna’ya bağlı olan

¹ Yaşar Kemal, *Yer Demir Gök Bakır-Dağın Öteki Yüzü 2*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2009.

² Yaşar Aydemir, “Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü”, *Bilig*, Güz, Ankara, 2001, s. 123.

³ Faiz-Şakir, “Nevşehirli Dâmat İbrâhim Paşa’ya Sunulan Kasîdeler”, *FŞM*, Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi Kitaplığı, Numara 763, İstanbul.

⁴ *Türkçe Sözlük*, Komisyon, s. 2167: 1 Çorak ve sıcak bir yeri niteler. 2 Hiçbir yardım ve umut olmadığında kullanılır. 3 Şartların zor, imkanların kısıtlı olduğu durumlarda kullanılan söz.

Akoyalıdır. Hayatının büyük bir kısmı orduda geçmiştir.”⁵ Şeyda Bayındır’ın, *Şehdî Divanı*⁶ adlı çalışması mevcuttur.

Lale Devri olarak adlandırılan bu dönemde Sâhib mahlaslı iki şair ön plana çıkmaktadır. Ele aldığımız şiir, bu iki şairin divanında da mevcut değildir. Bu şairlerden ilki olan Sâhib Dede hakkında nispeten daha fazla bilgi bulmak mümkündür. Özellikle Mahmut Büyüktosunoğlu’nun⁷ şair hakkında yaptığı çalışma onun daha iyi tanınmasını sağlamıştır. Büyüktosunoğlu ve diğer kaynaklara göre Sâhib Dede Hamâmî-zâde veya Hacı Mehmed Ağa-zâde İsmail Sâhib Dede diye tanınır. Bursalıdır. Kütahya Mevlevî-hânesi şeyhidir. Uzun seyahatlere çıkmıştır. Tarih düşürmede mâhirdir. Üsküdar’a yerleşmiş ve orada ölmüştür. Sâhib’in vefatı 1140/1727’dir.

Bu şiirin, Pirî-zâde Mehmed Sâhib Efendi’ye ait olması daha güçlü bir ihtimaldir; fakat Meral Topal⁸ tarafından onun hakkında yapılan çalışmada bu kaside yer almamaktadır.

Şiirin, Pirî-zâde’nin olduğu kanısına varmamızın sebebi çalışmamıza esas aldığımız mecmuadaki diğer iki kasidedir. Bu iki kaside, Selânik’e bir görev için gidiş geliş anlatan ilginç seyahat şiirleridir⁹. Bu şehirlerde görev yapan Sâhib mahlaslı şair ise Pirî-zâde’dir. Mahallileşme cereyanının etkisinde mezkur şiire benzer yazılan bu şiir, Pirî-zâdeyi işaret etmektedir. Pirî-zâde Sâhib’in aynı zamanda İbn-i Haldun tercümesi meşhurdur. Şairin vefat tarihi 11562/1748’dir.¹⁰

Bu durumda ele aldığımız şiirin hangi Sâhib’e ait olduğu kesinlik kazanmamaktadır.

⁵ Mehmet Nail Tuman, *Tuhfe-i Naili-Divân Sâirlerinin Muhtasar Biyografileri*, Bizim Büro Yayınları, Ankara, s. 510 ; Haluk İpekten ve diğerleri, *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, MEB Yay., Ankara, 1988, s. 417.

⁶ Şeyda Bayındır, *Şehdî Divanı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008.

⁷ Mahmud Büyüktosunoğlu, *Sâhib Dede Divânı (Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divânının Tenkitli Metni)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1991.

⁸ Meral Topal, *Pirî-zâde Mehmed Sâhib-Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divânının Tenkitli Metni*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 2004.

⁹ Metin Hakverdioğlu, Fâiz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası, *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, sayı: 25, 2008, s. 131-144.

¹⁰ Tuman, *Tuhfe-i Naili-Divân Sâirlerinin Muhtasar Biyografileri*, s. 529; İpekten ve diğerleri, *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, s. 413.

Şehdî'nin FŞM varak 203'teki "Der-Münâkaşa-i Şitâ Be-Germiyyet-fermâ-yı Nevrûz-ı Sultânî"¹¹ adlı şiirinde söz konusu beyti;

Cebhe vü cûşına müstağrak olup ser-tâ-pâ
Yer demir gök bakır olmuşdı toñup cûy u bihâr
(FŞM varak 203/17)

[Kışın] görüntü ve haşmeti karşısında baştan ayağa donan ırmak ve denizler çaresizlik içinde boğulmuştu. şeklindedir.

Şeyda Bayındır'ın çalışmasında bu orijinal ifade;
Cebhe vü cûşuna müstagrak olup ser-tâ-pâ
Nicedir gök bakır olmuşdı doñup cûy bihâr¹²

[Kışın] görüntü ve haşmeti karşısında baştan ayağa donan ırmaklar denizler çoktan çaresizlik içinde boğulmuştu.

şeklinde değişmiş görülmektedir. Fakat bizim esas aldığımız kaynak ilk yazılış sürecinde kaleme alınmış ve Paşa'ya sunulur sunulmaz kaydedilmiştir. Yani bu ifade bizim çalışmamızdaki şekliyle doğrudur denilebilir.

Aynı ifadeyi Sâhib Efendî'nin FŞM. varak 421 numaralı ve "Der-Midhat-i Hazret-i Sadr-ı A'zam Dâmâd-ı Şehen-şâh-ı Mu'azzam İbrahim Paşa"¹³ adlı kasîdesinde şöyle görmekteyiz:

Yer demir gök bakır a'dâ düşdi girdâb-ı gama
Olmadı rûh-ı İmâm Bâkırdan aşlâ yâveri
(FŞM varak 421/21)

Düşman umutsuzluk içinde gam girdabına düştü ve ona İmam Bakır'ın ruhu dahi asla yardımcı olmadı.

1. Şehdî'nin Şiiri

Şehdî, Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün kalıbında yazdığı bu şiirinde nevrüz ile kışın münakaşasını anlatır. Şair, bu şiiri bir kaside olarak düzenlemiş ve Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'ya sunmuştur; ancak şiirin hiçbir yerinde Paşa'dan bahsedilmemektedir. Şair pasto-

¹¹ Metin Hakverdioğlu, *Edebiyatımızda Lâle Devri ve Nevşehirli Damat İbrâhîm Paşa'ya Sunulan Kasideler İnceleme-Metin*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2007, s. 361.

¹² Bayındır, *Şehdî Divânı*, s. 68.

¹³ Hakverdioğlu, *Edebiyatımızda Lâle Devri ve Nevşehirli Damat İbrâhîm Paşa'ya Sunulan Kasideler*, s. 656.

ral bir şiir yazmış ve adeta kasidenin tamamını nesib bölümü olarak düzenlemiştir. Tüm şiiri beyit beyit açıkladığımız için ayrıca orijinal metin vermeyeceğiz.

Zâde-i Tab'-ı Şehdî Der-Münâkaşa-i Şitâ Be-Germiyyet-Fermâ-yı Nevruz-ı Sultânî¹⁴

- 1 Göricek gülşen-i pejmürde-i efsürde hezâr
Dest-bürdî-i dil-âzâr-ı şitâdan bîzâr
Bülbül, gül bahçesini perişan ve donmuş görünce; merhametsiz kuvvet sahibi kıştan sıkılır ve şikayetçi olur.
- 2 Çâk çâk itdi girîbânını gayretle o dem
Âh-ı hasretle idüp sûz-ı dilin âteş-bâr
O anda sıkıntıyla yakasını yırtık yırtık edip hasretinin ahı ile gönül yangını ateş yağdırdı.
- 3 Oldı sevdâ-zede Mecnûn-reviş bî-ârâm
Şahn-ı pehnâ-ver-i deşti iderek geşt ü güzâr
Zavallıcık, solmuş çölleri gezerek, sevda-zede Mecnun tabiatlı oldu, deli oldu, yersiz yurtsuz kaldı.
- 4 Şâh-ı nevrûza gelüp eyledi dâd u feryâd
Didi ey mâlik-i mülk-i çemen-ârâ-yı bahâr
Nevruz'un şahına gelip eyvah deyip feryat eyledi. Ey bahar çemenini süsleyip mülkün sahibi olan dedi.
- 5 Ceyş-i sermâ idüp âzurde vü berbâd meded
Ne turursun ki hârâb oldı o ma'mûre diyâr
Kışın askerleri yakıp yıkıp berbat etti, medet. Ne duruyorsun, o mamur diyarlar harap oldu.
- 6 Mehd-i hâk içre helâk olmada eţfâl-i çemen
Ne revâdır k'ola bî-berg ü nevâ zâr-ı nizâr
Toprağın beşiği içinde çemenin çocukları helak olmakta. Çemenin yavrularının, yapraksız ve ağlama inleme sesleri içinde olması reva mı?
- 7 Çanı ol bâğ-ı İrem gibi riyâz-ı hürrem
K'ola fevvâre-feşân âb-ı hıyâzı her bâr

¹⁴ Hakverdioğlu, *Edebiyatımızda Lâle Devri ve Neoşehirli Damat İbrâhîm Paşa'ya Sunulan Kasideler*, s. 361.

Hani o İrem bağı gibi mutluluk bahçeleri? Her an böyle mi ola fıskiyesinden sular saçan havuzlar?

8 Çanı ol lâle-i gül-reng-i çerâğân-efrûz
Çandadır yâ gül-i sad-berg o tâbende-‘izâr

Hani o çerağan parlatan gül renkli lale; nerede katmerli, parlak yanaklı gül?

9 Bâğlar cilvegeh-i zâğ-ı siyâh olmuşdur
Müncemid cümle miyâh ile giyâhı pür-ğâr
Bağlar, buz kesilmiş, tamamen sularla ve dikenli otlarla dolmuş, siyah kargaların oynaştığı yer olmuştur.

10 ‘Âlemi şarşmada tündî-i bâd-ı şarşar
Eşeri yok ‘acabâ kıanda nesîm-i eşâr
Baharın ılık melteminden acaba hiçbir yerde eser kalmamış mı? Âlemi şiddetli fırtınanın sert rüzgarı sarsmakta.

11 ‘Azm idüp hâl-i perîşân-ı cihâne rahm it
Yetiş ey dâver-i dâd-âver-i şefkat-âşâr
Ey insafı, adaletli ve şefkatli olan yetiş! Yürüyüp, cihanın perişan haline rahmet yüzünü göster.

12 Muntazır maqdemiñe dîde-güşâdır dünyâ
İtmege hâk-i rehiñ kühl-i cilâ-yı ebşâr
Gözüne yolunun toprağını sürme yapmak isteyen dünya, gözünü açmış ayağına bakmaktadır. Hasretle seni beklemektedir.

13 Çazab-engîz-i ‘inân-rîz-i şitâbân irişüp
Eyledi bâğçe-serâ-yı çemeni cây-ı qarâr
Gazap ve hiddeti ile hareket eden kış erişip çemenin mutlu şarkılar söylenen bahçesini yurt edindi.

14 Geldi tebrîk-i kudûmuna zemîn ile zamân
Her biri hâl-i dil-i zârını kıldı eş’âr
Zemin ile zaman ayak basmanı tebrike geldi, her biri gönlündeki sıkıntılı hali şiiri ile arz kıldı.

15 Âh-ı serd ile gelüp peyk-i seher yel yeperek
Eyledi ‘arbede-cûyâ-yı şitâyı ihbâr
Seherin habercisi soğuk bir ah ile acele ederek geldi, kışın arz ettiği karışıklığı haber verdi.

- 16 Meger âmâde imiş cenge cuyûş-ı sermâ
İtdiler çîn-i cebîn ile bürûdeti izhâr
Meğer kışın askerleri savaşa hazırlanmış, alınlarını
buruşturup, soğuk bir hava yaydılar.
- 17 Cebhe vü cûşına müstağrak olup ser-tâ-pâ
Yer demir gök bakır olmuşdı tonup cûy bihâr
[Kışın] görüntü ve haşmeti karşısında baştan ayağa
donan deniz ve ırmaklar çaresizlik içinde boğulmuştu.
- 18 Oldı her nağl-i serâ-perde-i mînâ-kârî
Şanki yahpâre ile sâhte ber-şırça hisâr
Sanki buzdan oluşmuş katı sırça hisar gibi oldu, ota-
ğın her bir direği billur cam ile işlenmiş.
- 19 Eylemişlerdi müheyyâ edevât-ı pür-hâş
Kartobı saçma tolu dânesi bî-hadd ü şümâr
Kartopu saçmaları, sayısız dolu taneleri ve şiddet
aletleri doldurmuşlardı her yere.
- 20 Per idüp kavş-i kuzah çekdi mûnağkaş yayın
Tîr-i bârân-ı pey-â-pey itselerdi hem-vâr
Ebem kuşağı kanatlanıp nakışlı bir yay çekti, birbiri
ardına, sürekli yağmur oklarını fırlattı.
- 21 Penbe-i gûş-ı zemîn olmuş idi gûyâ berf
Ra'd u berk ise göz açdurmaz idi şâ'ika-bâr
Kudurmuş gibi şimşek ve yıldırım göz açtırmadı,
sanki yerin kulağına kar, pamuk tıkamıştı.
- 22 Hıyre-çeşm eyler idi âdemi nezzâre-i telğ
Merdüm-i dîde nazar-senc olamazdı zinhâr
Dertli bakışıyla insanın gözünü buğulandırır, kimse kesinlikle
onun gözbebeğine bakamazdı.
- 23 Nâhun-ı pençe-i şîr olmağ ile efsürde
Şîr-i berfîne gibi itmez idi 'azm-i şikâr
Aslanın pençesinin tırnağında donup kalmışken, kardan aslan
gibi avına saldırmazdı.
- 24 Böyle bî-tâb u günâhında görüp zâr u zebûn
Gürg-i bârân-zede eylerdi anı istiğkâr
Böyle yağmur kurdunun afetine uğramış; zebun, ağlamaklı ve
zavallı görüp onu hakir görürdü.

- 25 Serdi-i âb u hevâ kıldı nehengi dil-teng
Ka'r-ı deryâyı makâr itmiş idi ol nâ-çâr
Timsahı, iç sıkıntısıyla hava ve suyun soğuğu, naçar, denizin
dibini yer edinmeye itti.
- 26 Ejder-i heft-ser itmezdi güzer şahrâdan
Yolları kesmiş idi tîğ-ı keşîde kûh-sâr
Yedi başlı ejder sahradan bile geçemezdi; çünkü dağlar kılıcını
çekip yolları kesmişti.
- 27 Ayağı yer mi başar yaḥdan olur zîr ü zeber
Olsa Rüstem de eger aşkâr-ı dîv-zâde süvâr
Kızıl başlı dev yavrularının süvarisi Rüstem de olsa, buzdan
dolayı alt üst olup ayağı yer mi basardı?
- 28 Elin ayağın üşümüşdi cihân bâğında
Hareket eylemeden kalmış idi serv ü çenâr
Cihan bağında servi ve çınarın eli ayağı üşümüştü, hareket et-
meden kalmışlardı.
- 29 Ḥayli efsürde-dimâğ itmiş idi dünyâyı
Ḥam-süvâr olmağ ile berd-i 'acûz-ı şehhâr
Koca karı soğuğunun sihri, eğri boyunlu süvari edip dünyayı
hayli kabiliyetsiz etmişti.
- 30 Akın itdi şu gibi anlara hân-ı nevrûz
Nitekim milket-i küffâre cünûd-ı Tâtâr
Sanki kafir milletine Tatar askeri saldırmış gibi nev-
ruzun hanı, onlara su misali akın etti.
- 31 Gûş-dâr idi benefşe ḥabere ser-be-kemîn
Dâne-i sünbüle dâm olmuş idi zülf-i nigâr
Kulak kesilmişti gelecek habere baştan ayağa menek-
şe ve yarin zülfü sümbül tanesine tuzak olmuştu.
- 32 Tûğ-ı şâhîye nigeḥ-dâr idi nergisler o dem
Çıkıdı meydâne dilîrâne sipâh-ı ezhâr
O sırada nergisler şahın tuğunu gözlerken, çiçeklerin askerleri
yiğitçe bir eda ile meydana çıktı.
- 33 Ḥayme-sâz oldu gelüp çend-şükûfe yer yer
Oldılar hâzır u âmâde-i ceng-i bîkâr
Yer yer gelip bir kaç çiçek çadır kurdular. El ele verip cenge ha-
zır oldular ve buyruğunu yerine getirdiler.

- 34 Geldi şemşîr-i be-kef dal kılıç olmuş sûsen
Sîm ü zerrîn-i şaf-ârâ idiler nîze-güzâr
Elinde kılıç tutarak susam gelmiş; askerleri gümüş
ve altınla süslenmiş mızraklarla saf tutmuşlardı.
- 35 Gül-i şad-berg alup dûşına zerrîn siperin
Gonceler hançer-i hâr ile pür-âteş gül-zâr
Gül, omzuna altından kalkanını alıp yürüyünce,
goncalar ise diken hançerleri ile görününce, gül bahçesi
ateş dolmuş gibi oldu.
- 36 Meş'al-efrûz olup lâle şeb-hûn itdi
Eyledi dâğ-ı dilin çâk-i girîbân izhâr
Lâle, gece baskını meşalesini yakıp yakasını yırttı ve
gönül yarasını ortaya koydu.
- 37 Køl şalup dest-i teğallüble çınâr etrâfa
Oldı şaf-beste leb-i cûyda hayl-i eşcâr
Çınar, üstünlük elini kol kol salıp, haber verip, ır-
mak kenarında ağaçlar sürüsü saf tuttu.
- 38 Çarha çekmişdi zümürüd 'alemin serv-i hırâm
Ayağı olmasa bâğ içre iderdi reftâr
Salınan selvi, zümrütten alemini çarha çekmiş, siv-
riltmişti. Ayağı bağlı olmasa bağ içinde yürürdü.
- 39 Erguvân bir deli kanlu diyü eyvâ diyerek
Esb-i çûpîne süvâr oldı yetişdi gülnâr
Erguvan, delikanlı gibi eyvallah diyerek ilerledi,
gülnar ağaçtan ata süvari olup yetişti.
- 40 Hayli cenk-âver imiş eyleyüp izhâr-ı hüner
Zahm-ı hûn-pâşını 'arz eyleyerek geldi enâr
Nar, yarasının kanını göstererek geldi. Hayli cenga-
vermiş, tüm hünerini gösterdi.
- 41 Şaçdı çil-pâre çemen-zâre nihâl-i bâdâm
Genc-i bâd-âveri bezl eyledi sulţân-ı bahâr
Badem fidanı çemene çil paralar saçtı, bahar sultanı
rüzgar tarafından getirilen ganimetleri serpti.
- 42 Ordu kâdısı idi kartobı ezhâr içre
Şarınup başına bir 'örf-i mükevver destâr

Kartopu, başına tülbentten bir örfi sarık sarınıp, çiçekler içinde ordu kadısı idi.

43 Diñledi keşmekeş-i da'vi-i germ ü serdî
Viridi aḥkâm-ı fuşûl üzre cevâb âḥir-kâr
Sonunda, iyilik kötülük davasının keşmekeşini dinleyip bu faslın kararını verdi.

44 Didi şimden girü lağv oldı zamân-ı sermâ
İşte takvîm-i aḳâlîm-i fûşûlât-ı çehâr
Dedi ki: Bundan sonra soğuk havaların devri lağv edildi. İşte iklimlerin dört bölümlü takvimi.

45 Devşirüp taşsı tarağı küpe bindi o 'acûz
Kâr-ger olmadı çün sihr-i füsûn itdi firâr
O acizler taşsı tarağı toplayıp küplere bindi. Sihir de efsun da tesirli olmadı, kaçıp gittiler.

46 Zambaḳıñ goncesidir bâğa gümüş bâzû-band
Za'ferân ile yazılmış aña ḥaṭṭ-ı tûmâr
Zambaḳın goncası bağa gümüş kol bağı olmuş, ona zaferan [safran] ile bir tomar hat yazılmış.

47 Anı itmişdi viḳâye o ḥamâyil yoḥsa
Neler eylerdi aña câdu-yı ezrâḳ mekkâr
Onu sihirden o muskalar korumuştı; korumasaydı hileci cadı neler yapardı!

48 Şeh-i nevrûz o dem ḥükmini icrâ kıldı
Emr idüp leşker-i dey eylediler terk-i diyâr
Nevruzun şahı o zaman ḥükmünü uyguladı. Emretti; kışın askerleri bu diyarı terk ettiler.

49 Eyledi cûşîş-i seyl-âb ḥarâb u nâ-yâb
Yürüyişle alup ol sırça ḥişârı enhâr
Selin coşuşu, harap, viran etti; nehirler, akışıyla o sırça hisarı aldı.

50 Meger olmuşdı bu âşûbda serden geçdi
'Andelîb-i çemeni eyledi nevrûz aḥzâr
Meğer nevruz, çemen bülbülünü yeşillendirmiş, bu kargaşada serden geçti eylemişti.

52 Geldi izhâr-ı neşâṭ eyleyerek bezm-i güle
Nağme-i dil-keşe âḡâze idüp bülbül-i zâr

İnleyen bülbül, gül meclisine, mutluluk gösterisi yaparak geldi ve gönül çekici nağmelerine başladı.

53 Geçdi dem-serdi-i eyyâm diyü müjde-künân
Virdi âgaz haberin gonce-i gül-zâre hezâr
Bülbül, "Soğuk günlerin devri geçti." diye müjdeler vererek gül bahçesinin goncasına haber vermeye koştu.

54 Oğdu bu ğazel-i bî-bedeli şevk-engîz
Feyz-bağş olmuş aña neşve-i âmîziş yâr
Bülbül bu şevk veren paha biçilmez gazeli okudu.
Ona yârin mukabele ihtimalinin doğması feyz vermiş.

55 Sâkiyâ şun gül-i mül destime câm-ı şerm-sâr
Tâbînî renciş-i ham-yâze-keş-i hâr u humâr
Ey sâki, utanma kadehini gül kadehi elime sun. Ru-
hu sıkıan eziyetten kurtaran baş ağrısı.

56 'Azm-i gül-geşt-i çemen eyledi ol mâye-i nâz
Dil-i şûrîdeye düşdi heves-i seyr-i kenâr
O nazın mayası olan sevgili çemenin gül bahçesine yürüdü. Perişan gönül onu görmenin hevesine düştü.

57 Nice mümkün ola âzâde-ser ol serv-i sehî
Düşer ayağına her kânde giderse âğyâr
O servi gibi uzun boylu sevgilinin ayağına her yerde rakip giderse ne mümkün huzurlu olmak.

58 Böyle eyyâm-ı şafâ-bağş-ı ferağ-fermâda
Nice bir yerde karar eyleye rind-i hûş-yâr
Kalender ve akıllı olan kişi böyle ferahlı bir dönemde, başka bir yer arar mı?

59 Dil-nişîn oldı zamân ile zemîn ey **Şehdî**
Cilve-hîz olsa n'ola şâhid-i gül-rîz-i bahâr
Ey Şehdî, zaman ve zemin hoş ve latif oldu. Cilve ederek baharın gül serptiğine şahit olsak n'ola.

2. Sâhib'in Şiiri

Sâhib'in bu şiiri ise baştan sona Sultan Ahmet ve onun sadrazamı Damat İbrahim Paşa'ya övgü içermektedir.

Özet olarak kaside şunlardan bahseder:

Sultan Ahmet'in Sünnî ülkesi Osmanlı ile Nadir Şah'ın Şii ülkesi İran arasında ezeli bir rekabet vardır. "Kaside-i Sâhib Efendi Der-

midhat-i Hazret-i Sadr-ı a'zam Damad-ı Şehen-şâh-ı Mu'azzam İbrahim Paşa"¹⁵ başlığı ile "Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün" kalıbında yazılan şiir, Sultan Ahmet'in ve Sadrazam İbrahim Paşa'nın Peygamber Efendimizin sünnetini ihya ettiğini belirterek başlar. Kasidenin tamamı İran şahı Eşref ile yapılan savaşı anlatır.

Sâhib, Sultanın büyük bir cihada giriştiğini ve bu cihada insan ve meleklerin özendiğini, hayran kaldığını belirterek sözlerini sürdürür. Sünnî mezhebini mansur ve muzaffer kılma şerefi padişaha nasip olmuştur. Eş'arî ve Matürîdî'nin ruhları ve Peygamberimizin Âl ü Ashabı da bu cihattan mutlu olmuşlardır. Hutbeler artık o yüce padişah adına okunur olmuştur.

21. beyitte şair, bu müthiş savaş atmosferi içinde etkili ifadeyi kullanır. Artık yer demir gök bakır olmuş ve düşman bu anda gam girdabına kapılmıştır. Normalde Şii-lerin çok önem verdikleri İmam Bâkır hazretleri de onlara asla yardımcı olmamıştır. Şair bu noktada tam bir Sünnî-Şiî ayrımı yapmakta ve kendi Sünnî akidesinin doğruluğunu, İmam Bâkır'ın da tasdik ettiğini belirtmektedir.

Yer demir gök bakır a'dâ düşdi girdâb-ı gama
Olmadı rûh-ı İmâm Bâkırdan aşlâ yâveri

Sâhib, bu beyitten sonra 31. beyitte Sultan Ahmet Hân'ı açıkça anıncaya kadar Tahmasb, Utarid, Müşteri, İskender gibi, savaş denince akla ilk gelen kişi ve varlıklardan bahseder. Bu beyitte padişahı açıkça zikredip onun Hz. Cafer gibi binlerce askeri olduğunu belirtir.

36. beyitte İran Şahına karşı zaferi müjdeleyen şair, 38. beyitte, *Şehname*'nin de bu zaferin vasfında lâl kalacağını ifade eder:

Oldılar şûret gibi Şeh-nâme-i vaşında lâl
Var iken Firdevsi-i Tûsî gibi şâ'irleri

İran Şahına 41. beyitte:

¹⁵ Hakverdioğlu, *Edebiyatımızda Lâle Devri ve Neoşehirli Damat İbrâhîm Paşa'ya Sunulan Kasideler*, s. 656.

Baş egüp tîğ-ı mücevher kabza-i iclâline
Dergehinde oldu İrân şâhı ednâ nev-geri
hitabından sonra Sâhib, fahriye bölümüne başlar ve “Senin gibi birinin zamanında yaşıyor olmakla iftihar etsem yanlış olur mu?” der.

Kasidelerin klasik özelliğine uyarak ne söylese padişahı ve Paşa’yı methetmekten aciz kalacağını belirten şair, 46. beyitten itibaren duaya başlamaktan başka çare bulamaz:

Қadrine lâyıқ ne mümkün Hаққ-ı ta’bîr-i şenâ
Kimde var bârân-ı nazm-ı gevher-i midhat-geri
Şâhibâ vaқt-i du’âdır muntazır kıldıñ yeter
Қudsiyân-ı târem-i vâlâ-yı dil-keş manzarı
Sâhib, 53. ve son beyiti, tüm dünyanın padişahın emrine girmesi, doğu ve batının onun fermanı ile yönetilmesi dileği ile tamamlar:

Hükmine râm emrine münkâd olup hаlқ-ı cihân
Mesned-ârâyân-ı şarқ u garb ola fermân-beri

3. Sâhib Efendi’nin Kasidesinin Orijinal Metni

Қасіде-і Sâhib Efendi Der-Mithat-ı Hazret-i Sadr-ı A’zam Dâmâd
Şehen-şâh-ı Mu’azzam İbrâhim Paşa¹⁶

- 1 Bâreka’llâh ey cihânıñ şehr-yâr-i şafderi
Eyledi ihyâ cihâdıñ sünnet-i Peyğamberi
Ey cihanın, düşmanı yok eden yiğit padişahı, sana ne mutlu! Peygamber’in sünnetini senin cihadın ihya etti.
- 2 Bir cihâd-ı ekber itdiñ kim felekde olmamış
Devr idelden mihr-i ‘âlem-tâb-ı mülk-i hâveri
Bir büyük cihat ettin ki, Doğu ülkesinin parlak güneşi devretmeye başladığından beri felek böyle bir cihat görmedi.
- 3 Bir gazâ itdiñ ki taşsîn eyleyüp ins ü melek
Didiler ahsent ahsent ey cihânıñ dâveri

¹⁶ Hakverdioğlu *Edebiyatımızda Lâle Devri ve Neşehirli Damat İbrâhîm Paşa’ya Sunulan Kasideler*, s. 656.

Melek ve insanları hayran bırakan öyle bir gaza ettin ki, [yer gök] “Ne güzel, ne güzel yaptın ey cihanın padişahı!” diye seslendi.

4 Âşiyân-ı saltanatdan olmadın şeh-ber-güşâ
Oldı haşm-ı bed-tebârik rihte-i bâl ü peri
Saltanat yuvandan uçup gitmediğinde, merkezi terk etmediğinden, zavallı düşmanın kolu kanadı, tüm umutları kırıldı.

5 Mezheb-i manşûr ehl-i sünneti te’yîd idüp
Hâke rîzân eylediñ hûn-ı ‘adûy-ı ebteri
Rağbet gören mezhepler ehl-i sünneti doğruladığı için, sen, soyu kesilesi düşmanın kanını toprağa saçtın.

6 Âl ü aşhâb-ı Nebî râzî olup şâd oldılar
Rûh-ı pâk-i Mâtürîdî ile şeyh-i Eş’arî
Hazret-i Peygamber ve âl ü ashâbı [bu hadisedeye] razı oldular ayrıca Maturidî ve Eş’ârî hazretlerini temiz ruhları da böylelikle mutlu oldular.

7 Hıttbe-i vaşfîñ oğundı minber-i eflâkde
‘Arşa aş şimden girü tîğ-ı süreyyâ cevheri
Feleğın minberinde senin özelliklerin anlatıldı; bundan sonra Süreyya yıldızı gibi parlak cevhere sahip kılıcını arşa as.

8 Mûcib-i fetvâ-yı şer’-i seyyidü’l-ebrâr ile
Eylediñ a’dâ-yı şeyhîni hakâret mazharı
Doğru sözlü âlimlerin efendisinin şeriat fetvaları gereğince, düşmanın önderlerini hakaretlere boğdun.

9 Şadr-ı a’zam şıhr-ı ekrem âşaf-ı ‘âlî-himem
İtdi fermâniyle tertîb-i şufûf-ı leşkeri
Yüce sadrazam, şerefli damat, aziz vezir [olan İbrahim Paşa] askerlerin kılıçlarını bir araya toplayarak bir fermanıyla askerini hazır eyledi.

10 Viridi vaqtiyle nizâm esbâb-ı ikdâma temâm
Kıldı âmâde mehâmm-ı mevhib-i gird-i ferî
İlerlemenin tüm şartlarını zamanında yerine getirip çok sayıda askeri bir araya getirerek hazır kıldı.

11 İntihâb idüp bu emre üç vezîr-i kâr-dân

Her biri oldu sezâ-yı manşıb-ı ser-’askeri
İşten anlar üç veziri, bu emir için bir araya getirdi
ve bunların her biri askerin başı olma şerefli görevini istek-
le kabullendiler.

12 İtdiñ ol demde hemân eţrâf-ı Êrâna revân
Leşker-i encüm-şümâr ile o şîr-i nerleri
O yıldızlar gibi çok ve erkek aslanlar gibi cesur olan
askerlerini hazır olur olmaz İran taraflarına doğru yola
düşürdün.

13 Kâbza-i teşhîre girdi müddet-i se mâha dü
Hıttâ-i Êrân zemîniñ kıı’-a-i vâlâ-teri
İki üç vakte kadar İran memleketinin büyük bir bö-
lümü, kılıcını kabzasının sihri ile ele geçti.

14 Mülk-i Azerbâyçandan hadd-i Lûristâna dek
Zamm olındı havza-i hükme bilâdıñ ekşeri
Azerbaycan mülkü Luristan sınırına kadar ülkelerin
çoğu hükmünün havzasına dahil oldu.

15 Kâl’a-i Nemdân ü ser-hadd-i Revândır bende-ĥûy
Dağı iklim-i ‘Irâkıñ nîçe hışn ü kişveri
Irak’ın nice kale ve şehirleri, Nemdan Kalesi ve Re-
van’ın tüm sınırları sana bağlandı.

16 Ğayret-i şeyhîn ile rûĥ-ı ‘Alî-yi Murtażâ
Dâ’im eylerdi teveccüh def’e bu şûr u şeri
Âlimlerin gayretleri ile Hazret-i Ali’nin ruhu, bu
şerli ve şamatacı tayfayı def etmek için daima sana yöneldi.

17 Vaĥtine merhûn imiş iĥdâmıña mevĥûf imiş
Oldı a’dâ tama’-i şemşîr-i tîz-i Ğayderî
Gelişini özlemle bekleyenler başarını takdir ettiler
ve düşmanlar Hazret-i Ali’nin keskin kılıcını ister oldular.

18 Metn-i şemşîriñde şerĥ-i âyet-i seyfi görüp
Zümer ü aşĥâb-ı vâlâdan kesildi dilleri
Kılıcının sağlamlığı ve Kılıç ayetinin şerhini karşı-
sında, yüksek rütbeli zümrelerden dilleri kesildi, onlar
hakkında ileri geri konuşmaktan çekindiler.

19 Ğamle-i Ğayder-pesend-i nerre şîrân-ı vegâ
Virdi a’dâya şikest-i dest-bürd-i Ğayberi

Hazret-i Ali'nin beğendiği savaşçı erkek aslanların hamlesi ile düşmanın Hayber'deki gibi elini ayağını kırdı.

20 Oldı ser-germ ol kadar bâzâr-ı dârû-gîr kim
Düşmene aındırdı tâb-ı âf-tâb-ı mahşeri
Şavaş meydanı o kadar kızgın bir hal aldı ki, düşma-
na mahşer gününün güneşinin sıcağını andırdı.

21 Yer demir gök bakır a'dâ düşdi girdâb-ı ğama
Olmadı rûh-ı İmâm Bâkırdan aşlâ yâveri
Düşman umutsuzluk içinde gam girdabına düştü ve
ona İmam Bakır'ın ruhu dahi asla yardımcı olmadı."

22 Na'ra-i tekbîr-i 'âlem-gîr-i bâ- te'sîrden
Pür-tanîn oldı derûn-ı tât-ı çarh-ı çenberi
Tekbir naralarının bütün âleme yayılan tesirinden,
çember şeklindeki feleğin tasının içi çın çın çınladı.

23 Mihre-i saht-i tüfenk itdi isâbet ol kadar
Oldı şeh Tahmâsbîñ tâc-ı kalender miğferi
Tüfeğin o kadar isabet kaydetti ki, Tahmasb'ın miğ-
feri ve tacı dünyasından vazgeçer oldu.

24 Şadme-i toğ-ı cihân-âşûb-ı ra'd-âvâzdan
Düşdi âfâka kılâ'-ı düşmeniñ bârûları
Cihanı karıştıran yıldırım sesli topunun vuruşundan
düşmanın kalelerinin surları etrafa dağıldı.

25 Berğ-ı şemşîr-i veğâ yakdı derûn-ı düşmeni
Âsmâna çıkdı ahter gibi her bir ahteri
Parıldayan kılıçlarının gürültüsü düşmanın içini
yaktı; onların her bir ateşli külü yıldızlar gibi göklere çıktı.

26 'Aks-i hûn-ı küşteğân tîğ-ı hûn-âşâmdan
Oldı hem-reng-i şafak nüh-künbed-i nîlûferi
Kan dökücü kılıcının etrafa saçtığı kanın renginin
yansımasından, dokuz gök kubbenin yasemin rengi, şafak
rengiyle bir oldu. Kıpkırmızı oldu.

27 Böyle resm eyler 'Uţârid hilye-i evşâfını
Böyle tertîb eyler elkâb-ı şerîfin Müşterî
[Ey sadrazam] senin görünüşünün vasıflarını Utarid
yıldızı böyle tasvir eder ve Müşteri yıldızı da böyle sıralar
yüce namını.

- 28 Pâdişâh-ı baħr ü ber sultân-ı İskender-zafer
Hüsrev-i nîk-aħter-i taħt-ı memâlik-perveri
İskender gibi denizlerin ve yeryüzünün padişah; sen,
Hüsrev gibi tahtı ve memleketi besleyen parlak yıldızlı bir
sultansın.
- 29 Meşriķ-ı câh u celâliñ neyyir-i tâbendesı
Evc-i 'âr ü rif'atin rahşende-i mâh-enveri
Doğunun itibarlı ve azametli parlak yıldızı ve yüce-
liğin zirvesinin en parlak nurlu ayısın.
- 30 Cevher-i iksîr-i ħüsn-i ħulķın aşl ü 'unşuru
Kîmiyâ-yı dânişîñ rûkn-i rekîn-i ebheri
[Ey Sadrazam] senin güzel huyunun cevherinin ma-
yasının aslı ve esası, kimya ilminin en yücesindeki parlak
fikirlilerin en belirgin, başta gelen konusudur.
- 31 Ĥazret-i Sultân Aħmed Ĥân-ı 'âlî-şân kim
Dergehinde Ma'n-i Ca'fer gibi var biñ çâkeri
Yüce Sultan Ahmet Han hazretlerinin dergâhında ise
Hazret-i Cafer gibi binlerce askeri vardır.
- 32 Şafħa-i mir'ât-ı tâbân-ı zamîrinde 'ayân
Şûret-i esrâr-ı ħikmet 'ilm ü 'irfân peykeri
Parlak aynanın içinde açıkça görünen hikmetinin sır-
lı görüntüsü; ilim ve irfan ile parlayan onun nurlu yüzü-
dür.
- 33 Raħş-ı 'azmi sebķ ider âheste-reftâr itse de
Tevsen-i âteş-i 'inân berķi bâd-ı şarşarı
Yavaş gider gibi görünse de onun muazzam atının
kararlılığı herkesi geçerek azgın atların ateşli dizginlerinin
kıvılcımlarının gürültüsünü kesen rüzgarı olur.
- 34 Midħat-i pâki olaydı zîb-i dîvân-ı selef
Böyle mi şöhret bulurdu nazm-ı 'azm-i Enverî
O büyük padişahın hak ettiği güzel övgüler, geçmiş
divanların süsü olaydı, Enverî'nin şiirleri böyle mi şöhret
bulurdu.
- 35 Görseler anlar dağı bu şeh-r-yâr-ı a'zamı
Vaşf iderler miydi Ekber Şâhı Sultân Senceri

Onlar, o ünlü şairler, eğer büyük padişahımı görse-
lerdi hiç Ekber Şah'ı veya Sultan Sencer'i anlatırlar mı,
överler miydi?

36 Baş egüp tîğ-ı mücevher kabza-i iclâline
Dergehinde oldı Îrân şâhı ednâ nevkeri
İran şahı, mücevherli kılıcının mükemmel kabzasına
baş eğiip o padişahımın dergâhında adi bir hizmetçi oldu.

37 Pây-mâl-i şadme-i semm-i sûtûr eyler görîñ
'Arşa-i hîcâve nice fîl-i Maħmûdîleri
Atlarını öldürücü darbeleri düşmanı ayaklar altına
alınca fil-i Mahmudî'ler nasıl utanç duymazlar.

38 Oldılar şûret gibi Şeh-nâme vaşfında lâl
Var iken Firdevsi-i Tûsî gibi şâ'irleri
Firdevsî-i Tusî gibi şairleri varken Şehname'de gö-
rûldüğü gibi onların özelliği dilsiz kalmak, konuşamamak
oldu.

39 Her biri şîrîn-suhen pâkîze-gû mu'ciz-beyân
Şâ'ir-i remz-âşinâ-yı şîve-i dâniş-veri
O padişahın şairlerinin her biri, şirin sözlü ve muciz-
ze beyan eden güzel şiveli üstün nitelikli kişilerdir

40 Sûdde-i şevket-penâh-ı devletinde biri de
'Abd-i kem-ter bende-i dîrîne Sâhib çâkeri
Yüce devletindeki şairlerden bir de en eski kölele-
rinden olan biri de zavallı Sâhib'tir.

41 İftihâr itsem n'ola eyyâm-ı iqbâlinde ben
Âdemiñ olmaz mı böyle 'ahd-i himmet mefharı
Ey padişah, insanın şöyle bir iftihar vesilesi olmaz
mı: "Ne mutlu bana ki, ne kadar gurur duymalıyım ki senin
yüce devrinde bulunuyorum."

42 Nazm u inşâda n'ola sebķ eylesem eslâfımı
Kim nizâm-ı hâl-i nazm-ı tab'a itdi yâveri
Benden önceki şair ve yazarları geçsem şaşılmaz
çünkü benim nazmıma parlaklık veren, onu güçlü kılan
senin gibi bir hamisi var.

43 Nefha-baħşâ oldı fikr-i âteşînim ol kadar
Micmer-i gerdûnı tutdı bûy-ı 'ûd u 'anberi

Bana fikrimi öyle ateşleyen bir nefes üfürdün ki,
onun dumanı buhurdanından çıkıp tüm dünyayı tuttu.

44 Mâverâ-yı 'âlem-i gaybı ider bir demde tayy
Tevsen-i tab'a virür resm ruḥşat-ı cevân-geri
Senin hamiliğin tabiatımın hızlı atına, gayb aleminin
ötesini bir anda çabucak dolaşıp gelme ruhsatı verir.

45 Kanda da'vâ-yı suhen lâf ü güzâf-ı şâ'iri
Kanda evşâf-ı shehen-şâh-ı me'âlî perveri
Nerede laf ü güzaf-la, boş laflarla güzel söz davası
güden şairler, nerede shehenşahn özelliklerini anlatan yüce
sözlü şairler.

46 Kadrine lâyıḳ ne mümkün ḥaḳḳ-ı ta'bîr-i senâ
Kimde var berây-ı nazm-ı gevher-i midḥat-geri
Senin değerini layıkıyla, hakkıyla övecek şair olmak
ne mümkündür? Kimde var seni hakkıyla övecek şiir cevhe-
ri?

47 Şâhibâ vaḳt-i du'âdır muntazır kıldıñ yeter
Kudsiyân-ı târem-i vâlâ-yı dil-keş manzarı
Gönlü çelen, yüce kubbedeki melekler duaları bek-
lemektedir. Ey Sâhib, çok uzattın, artık dua vaktidir, yeter
duaya başla.

48 Hıfz idüp yavuz nazarlardan Hüdâ-yı müste'ân
Ol hüdâvend-i kerem-kâr-ı melâ'ik-leşkeri
Melek gibi kerem sahibi olan o hükümdarı ve onun
askerlerini Hüda kötü nazarlardan saklasın.

49 Bûse-cây-ı mihr-i nevrûz ü hilâl-i 'îd ola
Naşş-ı semm-i eşheb-i iḳbâli gil-mîḥ-deri
Parlak geleceğinin etkileyici nakışlarının her şeye
destek olan noktası, bayram hilalinin Nevruz güneşinin
öptüğü yer ola.

50 Ola her şehzâde-i 'âlî-tebârı daḫi hem
Dürc-i 'izzet gevheri tâc-ı necâbet cevheri
O çok değerli şehzadelerin; yüce tacının izzetli cev-
herinin kutusundaki en seçkin parça ola.

51 Sâye-i luḫfında şadr-ı a'zamîde ide Ḥaḳ
Re'y u tedbîrinde te'yîd ü 'inâyet mazharı

Allah, senin sayende, senin düşüncen, tedbirin ve yardımınla sadrazamını yücelte.

52 Nice âşâr-ı fütûhâta muvaffak eyleyüp
Ol şehen-şâh-ı hümayûn mevkib-i baır ü beri
[O sadrazamı], o yüce şehenşah, karaların ve deniz-
lerin toplayıcısı yüce padişah, nice fetih eserlerine muvaf-
fak kıla.

53 Hükmine râm emrine münkâd olup halk-ı cihân
Mesned-ârâyân-ı şark u garb ola fermân-beri
O padişahın hükmüne boyun eğip emrine itaat eden cihanın
halkı, doğuda ve batıda onun fermanının güzelliğine yaslanıp mutlu ola.

Sonuç

Divan şiirinde “yer demir gök bakır” halk deyişinin aynı devirde, iki şiirde kullanılması hakkında yaptığımız bu çalışmada gördük ki, Mahallileşme Cereyanının etkisi ile Lâle Devri şairleri Türkçe deyimlere yönelmişlerdir. Bu çalışmada ilginç olan taraf aynı mecmuada iki ayrı şairin aynı deymi kullanmış olmalarıdır. Sâhib ve Şehdî'nin bu güzel halk deyişini peş peşe kullanmakta sakınca görmemeleri, devrin şiirinin kendine güveninin de bir göstergesidir. Şehdî, bu ifadeyi bahar ile kışın savaşında, durumun vehametini anlatmak için kullanırken; Sâhib, III. Ahmed ve Sadrazamı Damat İbrahim Paşa'nın İran seferindeki mücadelesinin kritik anını anlatmaktadır. Sahib'in bu şiiri de bu çalışma ile ilk kez günışığına çıkmış ve açıklanmıştır.

Kaynakça

- Aydemir, Yaşar, “Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü”, *Bilig, Güz*, Ankara, 2001, s. 122-137.
- Bayındır, Şeyda, *Şehdî Divanı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008.
- Büyüktosunoğlu, Mahmud, *Sâhib Dede Divanı (Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânının Tenkitli Metni)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1991.
- Faiz-Şâkir, “Nevşehirli Dâmat İbrâhim Paşa'ya Sunulan Kasîdeler”, *FŞM, Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi Kitaplığı*, Numara 763, İstanbul.

- Hakverdioğlu, Metin, *Edebiyatımızda Lâle Devri ve Nevşehirli Damat İbrâhîm Paşa'ya Sunulan Kasideler İnceleme-Metin*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2007.
- _____, Fâiz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası, *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, sayı: 25, 2008, s. 131-144.
- İpekten, Haluk, ve diğerleri, *Tezkirelere Göre Dîvan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, MEB Yay., Ankara, 1988.
- Topal, Meral, *Pirî-zâde Mehmed Sâhib-Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkitli Metni*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 2004.
- Tuman, M. Nail, *Tuhfe-i Naili-Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, Bizim Büro Yayınları, Ankara, 2001.